

Číst Bibli a modlit se – ale jak?

Něco málo o podobenství

Evangelia nám často představují Ježíše, jak vypráví *podobenství*. Tento typ příběhů patří k jednomu z velmi starých *literárních druhů*. Jde o vyprávění a historky pro poučení srovnáním, která máme dochována již u starozákonních mudrců a proroků. Obraznou řeč najdeme také v apokalyptické literatuře. Ježíš dokázal formu podobenství využít mistrně k tomu, aby přiblížil a odhalil lidem něco z neviditelného světa – hodnoty Božího království.

V Ježíšových *podobenstvích* se skutečnosti zjevené Bohem symbolicky zobrazují pomocí věcí, které jsou člověku blízké (obrazy událostí a věcí každodenního života tehdejších obyvatel Palestiny). Ježíš pomocí *podobenství* jako určité řečové figury dělal srovnání mezi Božím královstvím, Božími činy nebo očekáváními a něčím na tomto světě, ať už skutečným, nebo vymyšleným (někdy se v podobenstvích objevují neuvěřitelné paradoxy a neobvyklé jednání postav). Cílem podobenství bylo posluchače překvapit, upoutat a přivést je k úvaze nad příběhem. Mělo posluchače zastavit v jejich vlastním jednání nebo je přimět k tomu, aby nějak reagovali na Ježíše. *Podobenství* dovádí posluchače k bodu, kdy se musí rozhodnout, jaké stanovisko k Ježíši Kristu zaujmou.

Jiným literárním druhem podobným podobenství je *alegorie*, která narozdíl od podobenství skrývá za skoro každým prvkem nějakou jinou nevyčtenou skutečnost, tedy pouze naznačuje skutečnost, jejíž smysl je skrytý. S alegorií se setkáváme v Novém zákoně, zejm. v evangeliích, ale je třeba jasně rozlišovat a vědět, že podobenství není alegorií, může mít někde jen alegorizující prvky (viz např. Ježíšův výklad v podobenství o rozsévači, podobenství o zlých vinařích), ale přesto se nejedná o alegorii. Při umělém alegorizování podobenství se dostáváme i k chybnému smyslu podobenství – tedy hledáme v něm něco, co tam není (např. různé alegorizování podobenství u církevních otců, chybné chápání *nepoctivého správce* atd.).

Podobenství, jak je chápeme v evangeliích, mají několik podob:

- 1. Podobenství ve vlastním slova smyslu** – Příkladem je např. podobenství o *milosrdném Samaritánovi*, kdy se jedná o prostý příběh s začátkem, koncem a zápletkou. K podobným podobenstvím ve formě příběhu patří vyprávění o *ztracené ovci*, o *marnotratném synu*, o *hostině*, o *boháčích* a *Lazarovi*, o *deseti družičkách* aj.
- 2. Podobenství jako přirovnání** – Podobenství o *kvasu*, o *rozsévači* nebo o *hořčičném semenu* jsou naproti tomu spíše *přirovnáním*, pravdivou ilustrací z běžného života, kterou Ježíš použil k vyjádření své myšlenky. Chybí zde úplnost základní struktury příběhu, jako tomu je v podobenství ve vlastním slova smyslu.
- 3. Podobenství jako metafora** – U výroků *Vy jste sůl země*, *Vy jste světlo světa* jde ve skutečnosti o *metaforu* a *připodobnění*, ale označují se jako výroky ve formě podobenství, protože nejde o běžně používaná přirovnání.

Při výkladu je třeba se soustředit na rozhodující bod výpovědi – na jednu větu, jednu myšlenku. Na druhou stranu přehlédnutí některých aspektů může vést k mylné interpretaci. Záleží na množství alegorických prvků v nich obsažených. Pokud věnujeme pozornost všem detailům, nevysvětlíme podobenství správně. Hlavní smysl podobenství vyplývá někdy ze samotného příběhu, nebo bývá objasněn pomocí otázek; jindy je zdůrazněn závěrečnou větou nebo jeho podstatu vyjádří sám Ježíš. Ve většině případů příběh zůstává otevřený a je na posluchači, aby o příběhu přemýšlel a našel v něm své místo.

JiŠ

biblický program brněnské diecéze 2010 - 2013

www.vezmiacti.cz

25. neděle v mezidobí – cyklus C

19. září 2010

¹Ježíš řekl svým učedníkům: „Byl jeden bohatý člověk a ten měl správce, kterého obvinili, že prý zpronevřuje jeho majetek. ²Zavolal ho a řekl mu: „Co to o tobě slyším? Slož účty ze svého správcovství! Správcem už dál být nemůžeš.“ ³Správce si řekl: „Co si počnu, když mě můj pán zbavuje správcovství? Kopat neumím, žebrat se stydím.“ ⁴Už vím, co udělám, aby mě lidé přijali k sobě do domu, až budu zbaven správcovství.“ ⁵Zavolal si dlužníky svého pána, každého zvlášť, a zeptal se prvního: „Kolik jsi mému pánovi dlužen?“ Odpověděl: „Sto věder oleje.“ ⁶Řekl mu: „Tady máš svůj úpis, honem si sedni a napiš padesát.“ ⁷Pak se zeptal druhého: „Kolik ty jsi dlužen?“ Odpověděl: „Sto korců pšenice.“ Řekl mu: „Tady máš svůj úpis a napiš osmdesát.“ ⁸Pán pochválil nepoctivého správce, že jednal prozíravě. Děti tohoto světa jsou totiž k sobě navzájem prozíravější než děti světla.

⁹A já vám říkám: Ziskávejte si přátele nespravedlivým mamonem, abyste – až ho nebude – byli přijati do příbytků věčných. ¹⁰Kdo je věrný v maličkosti, je věrný i ve velké věci, a kdo je v maličkosti nepoctivý, je nepoctivý i ve velké věci. ¹¹Jestliže jste tedy nebyli věrní v nespravedlivém mamonu, kdo vám svěří pravé bohatství? ¹²Jestliže jste nebyli věrní v cizím, kdo vám dá, co je vaše? ¹³Žádný služebník nemůže sloužit dvěma pánům. Buď jednoho bude zanedbávat a druhého milovat, nebo se bude prvního držet a druhým pohrdne. Nemůžete sloužit Bohu i mamonu.“

Lk 16,1-13

Úvod pro meditaci

Ježíš mě v dnešním podobenství nevybízí k nepoctivosti, nýbrž k prozíravosti. Můj čas, moje schopnosti, ale i hmotné věci mi mohou napomáhat ve snaze získat opravdové a věčné bohatství. Jak je to s mou prozíravostí při pohledu na to, co život nabízí? Které jsou to ty velké a malé věci v mém životním povolání? Jak je to s mou věrností ve správě darů, které mi byly svěřeny?

Výklad textu

Kontext: Zatímco Lukášova patnáctá kapitola zdůrazňuje Boží iniciativu při hledání ztraceného a radost z nalezení (podobenství o ztracené ovci, penízi a synu), šestnáctá kapitola spíše vyzdvihuje lidskou odpověď a odpovědnost. Tématem tohoto podobenství je vztah k majetku, přesněji řečeno prozíravé správcovství majetku. Tváří v tvář nadcházejícímu bilancování při posledním soudu máme jako křesťané chytře a rozhodně zvládnout přítomnost, tedy bez prodlení učinit opatření vedoucí v budoucnosti k trvalému životu v Bohu.

Týden
s Božím
slovem

Hlavní potíž v tomto evangeliu je chvála nepoctivého správce. Je důležité si uvědomit, že máme před sebou podobenství: v podobenství se nemáme snažit rozšířovat všechny prvky a detaily, protože leccos se uvádí jen pro dokreslení příběhu. Podobenství není alegorie, kde se každý prvek může přeložit a převést na duchovní rovinu. Vezmeme-li toto v úvahu, nevzniknou nám problémy s nepoctivostí onoho služebníka: tato nepoctivost není centrální myšlenkou podobenství (pán pochválil prozíravé jednání, a ne nepoctivost).

¹**Ježíš řekl svým učedníkům:** Předchozí tři podobenství byla určena Ježíšovým protivníkům. Ježíš se obrací s poučením nyní opět k učedníkům. Následující podobenství je pouze v Lukášově evangeliu.

správce: Výraz *oikonomos* se někdy překládá jako *služebník*. Býval často sám otrokem (srov. 12,42) a měl na starosti domácnost svého pána (*kyrios*) či *hospodáře* (*oikodespotés*).

že prý zpronevěruje jeho majetek: Jak vyplývá z dění tohoto příběhu, tento služebník měl na starosti správu určitého majetku a je obviněn, že utrácel ne ze svého, ale z pánova majetku.

²**Slož účty ze svého správcovství!** Výraz *oikonomia* se zde předkládá slovem *správcovství*. Propuštění není míněno jako trestné opatření: majitel si nemůže dovolit, aby jeho majetkové záležitosti vedl někdo, kdo zpronevěřil peníze. *Slož účty* (*dos logon*) je často užívaný idiom v tehdejších jazykových kontextech. Správce musí předložit účty ke kontrole.

³**Odpověď: Sto věder oleje:** Sto věder oleje odpovídalo 36 hektolitřům (produkce asi 140 olivovníků) a sto korců pšenice znamenalo 550 metrických centům (přibližně výnos ze 42 ha), celková finanční hodnota odpovídala asi 3 500 denárům (jeden denár odpovídal denní mzdě). Na první pohled se tedy v podobenství jedná o velkoobchodníka.

⁸**Pán pochválil nepoctivého správce, že jednal prozíravě:** Správce je chválen za to, že jednal tak, jak se sluší na řádného správce. Reagoval v krizi přiměřeně svým podmínkám. Předmětem chvály je právě tato schopnost náležitě reagovat, ne mravnost jeho činu.

Řešení podle poznámek Jeruzalémské Bible: *V Palestině Ježíšovy doby se trpěl zvyk, podle něhož měl správce právo povolovat půjčky z majetku svého pána, a protože jinak nedostával žádný plat, měl právo se odškodňovat tím, že na úpisu zvyšoval úhrn půjčky, aby pak při placení dluhu využil rozdílu s tím, že přebytek představoval jeho vlastní zisk. V našem případě nepochybně ve skutečnosti půjčil pouze padesát soudků oleje a osmdesát korců pšenice: když úpis převedl na tuto skutečnou výši, připravil se jenom o zisk, který si napočítal před tím a který ve skutečnosti byl lichvářský. Jeho „nepoctivost“, v. 8, tedy nespočívá ve snížení úpisů pro svého pána, ale jen se takto zřekl svého bezprostředního zisku, čímž uskutečnil obratný manévr, za nějž ho jeho pán může pochválit. Nepoctivost byla spíš v předchozích zpronevěrách, které byly pravou pohnutkou vedoucí k jeho odvolání.*

Další texty v týdnu

Po: Př 3,27-35; Lk 8,16-18

Út: Př 21,1-6.10-13; Lk 8,19-21

St: Př 30,5-9; Lk 9,1-6

Čt: Kaz 1,2-11; Lk 9,7-9

Pá: Kaz 3,1-11; Lk 9,18-22

So: Kaz 11,9-12,8; Lk 9,43b-45

K tématu

Pán pochválil nepoctivého správce. Toto nám připadá trochu divné. Ale u každého přirovnání musíme umět zachytit to, co se jím vyjadřuje. Jde tu o myšlenkový pochod, kterému filosofie říká *a fortiori*. Česky bychom řekli: *Když, tím spíš!* Když jsou lidé tak prozíraví, aby se starali o nejbližší zítřek, tím spíš se máme my starat o pozítří na věčnosti. V *Apoftegmatech* egyptských Otců se vypravuje o jednom mnichovi, že potkal velmi nazdobenou ženu špatné pověsti. Rozplakal se. Když se tomu divili, dal jim vysvětlení: „Ona vynaloží víc námahy na to, aby se líbila mužům, než já k tomu, abych se líbil Bohu.“ Sv. Františku Xaverskému bylo stejně smutno, když zjistil, že se dostali do Japonska dřív obchodníci, aby vydělali peníze, než on, aby hlásal evangelium. Nejhorší studenti jsou ti, kteří se naučí dobře podřadné, nedůležité věci, a přitom nepochopili to, co je hlavní. Máme být takovými špatnými studenty v našem vlastním životě?

Tomáš Špidlík: *Živé slovo*

V podobenství o nepoctivém správci (Lk 16,1-8) nám Ježíš ukazuje, jak to máme udělat, abychom se sebou zacházeli dobře, když jsme se provinili. Ježíš nechce, abychom sami sebe drásali tím, že se budeme obviňovat. Důvěra v milosrdného Boha vede k lepšímu zacházení s vinou, která prostě patří k našemu životu, byť chceme žít sebesprávněji.

Správce v podobenství zachází se svou vinou tak, aby neztratil sebeúctu. Nechce žebrat, dělat ze sebe špatného, nechce se před ostatními snížit. Nechce se po celý život omlouvat za to, že udělal chybu. Nechce však ani těžce pracovat, nechce zatínat zuby a násilím lidem dokazovat, že je dobrý člověk. Vždyť taková bývá naše reakce. Když jsme zhřešili, myslíme, že se můžeme dobrými úmysly přinutit, abychom už nikdy nezhrěšili. Tím se však přetěžujeme, od nynějška chceme konat všechno na sto padesát procent, a proto jsme k sobě krutí. Správce volí jinou, třetí cestu. Přízná si svou

vinu a podělí se o ni s dlužníky svého pána. My všichni jsme Božími dlužníky. Rozdělme se tedy o svoji vinu, abychom našli místo v domě druhého člověka, abychom našli společenství mezi sebou; společenství lidí, kteří se provinili, ale přesto jsou obklopeni Boží láskou. Zde se s vinou nastupuje na jinou cestu, než je sebeobviňování, shazování se a drásání, jak se to v křesťanské tradici dost často dělo.

Ježíš nás vyzývá, abychom byli sami k sobě lidštější a neztráceli k sobě úctu. V minulosti se mnoha Ježíšových slov zneužívalo tak, že se od člověka žádalo příliš mnoho a že byl nabádán k nadměrné tvrdosti vůči sobě. Ve skutečnosti jsou Ježíšova slova vždycky slova života, slova, která zvou k pravému životu. Jeho slova nás varují, abychom k sobě nebyli tvrdí a nežili mimo sebe. Ježíš nám chce říci: Žít se dá právě tak, jak ti to říkám. Měj odvahu k životu a prožívej jej ty sám, nedej si od jiných určovat, jak máš žít.

Anselm Grün – *Bud' dobrý sám k sobě*

Prameny, odkazy

Jeruzalémská Bible; Luke T. Johnson – Evangelium podle Lukáše – Sacra pagina; Paul-Gerhard Müller – Evangelium sv. Lukáše – Malý stuttgartský komentář (všechny knihy z nakl. KNA); Petr Karas – Boží slovo na každý den; Angelo Scarano – www.pastorace.cz